

ZDRAVKO MLINAR

ISA v Ljubljani

O mednarodnem posvetovanju »Cross-cultural nad International Research: Theory, Metod, Projects and Organization« in »Centralization vs. Decentralization« ter o sestanku raziskovalnega sveta ISA v Ljubljani, 1.–4. IX. 1988

1. V težnji, da bi prispevali k pospešeni internacionalizaciji našega znanstvenega delovanja, sta FSPN in Inštitut za sociologijo Univerze Edvarda Kardelja povabila Mednarodno sociološko združenje, naj obenem s sestankom raziskovalnega sveta, ki ga ISA redno klicuje vsaki dve leti, v Ljubljani priredi posvetovanje o primerjalnem in mednarodnem raziskovanju.

Pri izboru te teme (na sestanku izvršnega odbora ISA, Saumur, Francija, marca 1987) je bil upoštevan naš interes, obenem pa tudi potreba same ISA, da izbere takšno vsebino, v katere obravnavo se lahko vključijo vse sekcije (raziskovalni komiteji). Ker pa je težko zvesti takšno konvergentno usmeritev zelo raznovrstnih področij na eno samo temo, je bila kot dodatna tema ponujena še »Centralizacija in decentralizacija«, ki je relevantna tudi za jugoslovanski družbeni kontekst.

Znanstvenega srečanja se je udeležilo 45 sociologov iz vsega sveta, ki so po eni strani nastopali kot predstavniki svojih raziskovalnih komitejev (sekcij) ISA, po drugi strani pa kot referenti na posvetovanju o dveh izbranih temah. Kot gostitelji tega srečanja smo poizkušali prikazati, da je naše okolje zainteresirano in usposobljeno za to, da bi lahko sprejelo nekatere mednarodne aktivnosti ISA kot kontinuirano, dolgoročno dejavnost. V zvezi s tem je bil ugodno ocenjen že uvodni nagovor predsednika predsedstva SR Slovenije Janeza Stanovnika, kot tudi vrsta drugih priprav tega srečanja.

2. Večji del pozornosti je bil namenjen

problematici komparativnega in mednarodnega raziskovanja, pri čemer so izstopala teoretična in metodološka vprašanja, pa tudi nekatera bolj operativno-organizacijska. Med avtorji jih je bilo nekaj, ki se že več kot dve desetletji intenzivno ukvarjajo s to tematiko in s svojimi deli že sodijo v sociološko klasiko na tem področju. (A. Grimshaw, E. Scheuch, H. Teune). Nekateri prispevki so bili bolj sintetični in so povzemali pridobljene izkušnje v mednarodnem merilu, drugi so se omejili na specifično področje delovanja svoje sekcije.

V predloženih prispevkih je bilo v ospredju vprašanje, zakaj mednarodne komparativne raziskave do sedaj, zlasti v teoretičnem pogledu, niso dajale pričakovanih rezultatov. Tu smo se približali temeljnemu protislovnemu procesu, ki se kaže v istovrstnem prizadevanju po vključevanju vse večje raznovrstnosti (razkrivanje različnosti v podobnem, vključevanje raziskovalcev iz različnih okolij, korigiranje enostranskega reprezentiranja univerzalnosti) in obenem v težnji k poenotenju te raznovrstnosti, oboje pa zahteva tako vedenjsko kot kognitivno raven analize.

Za jugoslovanske sociologe in za naš družbeni kontekst je še posebej pomembna razprava o ne-enakosti vlog sodelujočih v mednarodnih raziskavah. Pri tem gre za spoznanje, da asimetrične transakcije z vidika modela »center-periferija« ne pomenijo že eo (EO) ipso nekaj negativnega za »periferijo«; niti ni dopustno statično in pavšalno ocenjevanje vlog in odnosov med raziskovalnimi teami. Upoštevati je treba, kako se te vloge in odnosi spreminjajo s časom in glede na razvojno stopnjo znanosti po posameznih državah. Ravno tega pa ni bilo, ko je v Jugoslaviji v začetku sedemdesetih let nastopila restriktivno-kontrolna intervencija politike v to področje družboslovnega delovanja.

Problematico centralizacije in decentralizacije so obravnavali še zlasti jugoslovanski avtorji, npr. v zvezi s procesom demokratizacije in družbeno krizo, in sicer glede na

sistem načrtovanja kulturne politike in z vidika procesov odločanja na lokalni ravni.

Podrobnejša vsebinska analiza presega namen in okvir tega poročila. Ob tem je pomembna tudi namera predsednice raziskovalnega sveta, da bo na podlagi ustreznih selekcije (in ob pritegnitvi še nekaterih kvalitetnih prispevkov) pripravila knjižno izdajo, ki bo razdeljena udeležencem naslednjega svetovnega kongresa, in sicer v Madridu leta 1990.

3. Na sestanku raziskovalnega sveta (»business meeting«) so obravnavali večje število organizacijskih, finančnih in drugih vprašaj, ki zadevajo delovanje raziskovalnih komitejev (sekcij) in delovnih skupin (ki si še niso pridobile rednega statusa raziskovalnega komiteja). Pri tem je šlo za nekatera temeljna vprašanja, ki zadevajo celotno strukturo delovanja ISA in njena statutarna določila (npr., ali delovanje te organizacije temelji prvenstveno na individualnem članstvu ali na članstvu nacionalnih združenj itd.). ISA se spopada s finančno krizo, ki jo poskuša odpravljati na več načinov (npr. ustanovitev posebne mednarodne sociološke fundacije, zahteve po radikalnem povečanju članarine ipd.). Takšne razmere zahtevajo »previdnost« v odnosu do akcij, ki bi terjale dodatne finančne angažmaje. Veliko razvejanost delovanja te asociacije obenem spremlja tudi visoka stopnja avtonomije njenih sekcij, ki se že same zase – vsaj nekatere – velike mednarodne organizacije s podružnicami v več svetovnih območjih. V določenem smislu se kaže celo samozadostnost teh sekcij, tako da vodstvo ISA težko zahteva od njih še večje prispevke. To zlasti zadeva razlikovanje med člani sekcij, ki so dostikrat tudi strokovnjaki z drugih področij družbenih znanosti, in člani ISA, ki so le sociologi in jih je precej manj.

4. Ob vrsti drugih vprašanj, ki jih tukaj ne bomo povzemali, naj opozorimo še na predlog za delovanje »letne šole« in »mednarodnega družboslovnega raziskovalnega foruma« v Ljubljani. Dana sta bila dva pismena predloga: za letno šolo ga je pripravila dr. Katja Boh, za raziskovalni forum pa dr. Slavko Splichal. Ob tem smo pripravili tudi pregled infrastrukture, ki bi ga lahko uporabljali na FSPN (pregled in načrt prostorov in okolice vključno s sosednjimi institucijami). Prikazane so bile številne navezave na posamezne raziskovalne komiteje, ki

so že do sedaj organizirali občasna srečanja v Ljubljani. Obe zamisli sta bili predloženi po eni strani kot samostojni, ločeni, po drugi strani pa tudi kot komplementarni. Če bi se namreč v okviru raziskovalnega foruma srečevale manjše skupine raziskovalcev (npr. tri do pet ali več), med katerimi bi računali na tiste, ki imajo plačan študijski dopust (sabbatical), bi rezultate njihovega dela lahko posredovali mlajšim raziskovalcem v okviru letne šole.

Razpravljalci so na »poslovnem sestanku« raziskovalnega sveta na splošno podprli naše predloge in takšen je bil tudi sklep sveta. Naj to ilustriram z nekaj primeri.

R. Andorka, predsednik RC (28) za družbeno stratifikacijo, je podprl »ljublanski predlog« in pokazal interes, da bi, npr., iz Budimpešte pošiljali študente v letno šolo v Ljubljano (pri tem računa tudi na manjše stroške za slušatelje, kot pa bi jih imeli kjerkoli na Zahodu).

J. Trost iz Uppsale, predsednik RC (06) za sociologijo družine, je podprl naše zamisli in predlagal, da bi njihov komite kot prvi začel z letno šolo.

Svojo zainteresiranost za sodelovanje so izrazili tudi trije italijanski kolegi: Alberto Martinelli, RC (02) iz Milana, ki (je že objavil knjigo skupaj z Darkom Bratino, direktorjem SLORI iz Trsta) in je že angažiran tudi v okviru Alpe-Adria; Vincenzo Ferrati, RC (12), sociolog prava, bi se želel vključiti v predloženi mednarodni program; Enzo Mingione, RC (21), za urbani in regionalni razvoj, ki je že sicer prevzel priprave za formiranje mednarodne fundacije za potrebe ISA, vidi možnosti navezave tudi na aktivnosti v Ljubljani. Vrsto dodatnih zamisli je podal in obenem izrazil svojo pripravljenost za sodelovanje pri oživiljanju obeh predlogov tudi Felix Geyer, ki ima kot sociolog in bivši sekretar ISA (iz časa, ko je imela svoj sedež v Amsterdamu) bogate organizacijske izkušnje. Tudi Van Meter, RC (33), sekretar komiteja (še prej pa pismeno M. Kuechler, predsednik) za metodologijo, je izrazil podporo in interes za vključevanje v predloženi program.

Ob tem pa se je zastavljalo tudi vprašanje, kaj lahko Ljubljana (po)nudi v primerjavi s številnimi drugimi kraji in družboslovnimi institucijami po svetu, ki bi si štele v čast, če bi lahko postale zbiralnice in »sedež« takšnih mednarodnih znanstvenih aktivnosti. Odpr-

ta so vprašanja finansiranja. Pri letni šoli se računa na kotizacijo, raziskovalni forum pa naj bi zadovoljeval čimveč potreb po raziskovalnem delovanju in tu iskal tudi materialno podporo. Nekateri udeleženci konference so že nakazovali možnosti preusmeritve določenih finančnih sredstev iz drugih držav. Pri tem je zlasti pomembna motiviranost sociologov za to, da se vključijo v razsežno mednarodno omrežje, kakršnega lahko zagotovi ISA, tako s svojimi internimi komunikacijami, kot tudi z vidika možnosti objavljajanja ter obravnave na mednarodnih znanstvenih srečanjih. ISA omogoča veliko odzivnost in komunikativne učinke.

Na poslovnem sestanku raziskovalnega sveta v Ljubljani so torej predstavniki raziskovalnih komitejev izrazili podporo našim predlogom. Odločitev pa je bila prepuščena izvršnemu odboru ISA, ki se je po tem sestal na Poljskem. Na podlagi pismenih informacij, ki smo jih pred kratkim prejeli, pa vidimo, da se je tudi izvršni odbor odločil podpreti našo pobudo. Obenem izraža zahvalo jugoslovanskim kolegom, ki so se temu pridružili. Sklenjeno je bilo, da naj bi imeli »Ljubljansko letno šolo« in »Ljubljanski raziskovalni forum«.

Torej smo – v tej fazi – zastavljeni cilj dosegli. Obenem se nam nakazujejo velike možnosti, pa tudi obveznosti in nujna nadaljnja prizadevanja.

LEV KREFT

Svetovni kongres estetikov v Nottinghamu

Na nottinghamski univerzi v Angliji je bil od 29. avgusta do 2. septembra lani 11. mednarodni kongres za estetiko (leta 1980 je bil kongres pri nas v Dubrovniku, leta 1984 pa v Montrealu). Kongrese vsako četrto leto organizira Mednarodna estetska zveza, ki jo sestavljajo priključene nacionalne organizacije (pri nas za zdaj Estetsko društvo Srbije in Slovensko estetsko društvo, ustanavlja pa

se že Zveza estetskih društev Jugoslavije) in individualni člani.

V Nottinghamu se je zbralo blizu 300 udeležencev z vseh celin, in ker je večina pripravila tudi referate, je bilo večasih tudi do 11 istočasnih enournih predavanj, ki so bila poglavitna vsebina uradnega dela programa. Ker se v estetskih vprašanjih poleg filozofov uveljavljajo tudi komparativisti, zgodovinarji umetnosti, muzikologi, teatrologi in drugi z umetnostjo povezani strokovnjaki, je bil izbor tem in pristopov kot običajno zelo pester. Vendar je bil, za razliko od Montreala, mogoč bolj v ospredju filozofski vidik, hkrati pa tista smer v estetiki, ki ne razmišlja onstran umetniških del in pojavov v posplošenem filozofsko-sistematičnem prostoru. Komunikacija pri razpravah in referatih, kot tudi pri skupnem petdnevnem bivanju v univerzitetnem naselju, je pokazala, da tudi estetike povezujejo skupni problemi, metodološka vprašanja in vprašanja, ki jih prinaša spreminjanje umetniških pojavov in družbene funkcije umetniškega, lepega in estetskega. Če je bil postmodernizem pred štirimi leti predvsem obče geslo, mestoma tudi modno in zato nejasno rabljeno kot priročno pojasnilo za poimenovanje nepojasnjenih neznank, gre zdaj veliko bolj za estetsko analizo funkcioniranja konkretnih umetniških del in teoretsko poglobljanje problematike umetnosti ob koncu tisočletja. Občuten je tudi odmik od radikalnega postmodernizma, ki se je pojavljal bolj kot program-manifest nečesa novega, k spravljuješemu obravnavanju pomodernega obdobja in njegovih predmodernih in modernističnih tradicij. Ta premik med drugim označuje povečano zanimanje za klasične temelje estetike iz 18. stoletja, posebej za Kantovo Kritiko presodne zmožnosti in njegovo utemeljitev estetske avtonomije, kot tudi poskusi premoščanja strukturalističnega in poststrukturalističnega pristopa s pomočjo upoštevanja nekaterih humanistično-modernističnih analiz, ki so bile še nedavno skoraj razglašene za preživele in demodirane. Zlasti v anglosaškem svetu, ki je nekaj let ob analitični filozofski estetiki gojil že skorajda kult Derridaja in delno Foucaulta, se zdaj presenetljivo kot pomembna teoretična novost uveljavljajo dela Mihaila Bahtina. Neomarksistični estetiki (Adorno, Benja-